

Osudy

in: Ladislav Hejdánek, [Žít bez průšvihů znamená žít bez pravdy](#), ed. Jan Hron, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2025, p. 39-40

in: Ladislav Hejdánek, [Žít bez průšvihů znamená žít bez pravdy](#), vyd. Jan Hron, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2025, str. 39-40

◆ rozhovor, česky, vznik: 2008

◆ interview, Czech, origin: 2008

Mluvit o sobě je nesnadné

To je pro mě obtížné vysvětlit, proč nerad mluvím o sobě. A já sám nevím přesně, co mi na tom vadí. Těch výkladů je jistě víc. A možná, že všechny jsou správné. Těch motivů, proč o sobě nerad mluvím, je možná celá řada. Jako jeden z prvních bych uváděl takový filosofický, který vypadá docela pěkně. Mohou být některé jiné, které tak pěkné nejsou. Ale řekl bych to tak, že když člověk má mluvit o sobě, tak pokud je filosof, tak musí být nacvičen stále být ve střehu, aby nekecal. On musí dbát na to, aby na sebe neříkal něco, co není pravda. A víte, o sobě vědět pravdu je nesnadné. Já se obávám, že takový člověk asi na světě vůbec není, který by ve vztahu sám k sobě se trochu nestylizoval. A uvědomit si, že se stylizuji, když o sobě mluvím, je takříkajíc taková takřka nepřekonatelná překážka, protože to člověka brzdí, a proto je nejlépe se vyhnout tomu mluvení nějakým vtipem. Čili vykládat jakési historky a tak dál, to je způsob, jak o sobě mluvit tak, že vlastně na tom tolik nezáleží. Ale vážně o sobě mluvit, to vlastně člověk může sám jenom se sebou. Před jinými je to těžké. A dokonce nechat to nahrávat, no to už je vyloučená věc.

Začátky, objev filosofie

Já mám takovou představu, že filosofii každý člověk, který má aspoň trošku pro to nějaké buňky, nasává už s mateřským mlékem. To je možná přehnané. Tak s prvními slovy, které slyší a které se pokouší napodobit ještě jako nemluvně. Ovšem k filosofii patří, že člověk ví, co dělá, když myslí. A to ovšem to nemluvně nemá možnost vědět. Ona to vlastně v tomto raném stadiu ještě není filosofie. K tomu je potřeba si uvědomit, že vlastně já s nějakou filosofií, s nějakými malými kousky filosofie pracuji. A k tomu je potřeba o té filosofii něco vědět, abych poznal, s čím vlastně to pracuji, že to je jakási filosofie, i když velice primitivní, špatná, dávná, stará, zastaralá. A toto uvědomění, že jde o filosofii, to záleží na tom, v jakém prostředí člověk vyrůstá a jestli mu vůbec někdo něco o té filosofii řekne, na ni poukáže a podobně. Já jsem vyrůstal v rodině, kde o filosofii moji rodiče neměli ani páru. A co to je filosofie, mě nikdy nezajímalo. A když jsem poměrně ve vysokém věku, nějak šestnáct sedmáct let, začal trošičku projevovat nějaké interesy, nějaké zájmy, tak jsem šel na psychologii. Já měl dojem, že to důležité je, když člověk si má něco uvědomovat, že uvědomuje si to ve vědomí. A kdo by se měl zabývat vědomím spíš než právě psychologie? Já jsem dokonce v rozmezí dvaadvacátého a třicátého v zimě přepsal vlastnoručně celou Rádlovu Útěchu, která ale byla půjčená, a já jsem o Rádlovi nic nevěděl. To bylo právě to, že jsem nevěděl, co dělám, a nasákl jsem tou filosofií Rádlovou, aniž jsem o tom nevěděl. Nakonec tedy to vyhrála matematika. Já jsem šel na matematiku, a to na přírodovědecké fakultě. A z nějakých důvodů, které bych se mohl pokoušet vysvětlovat, ale nepřipadá mi to důležité, jsem se také zapsal na některé přednášky na filosofické fakultě, protože mě velice zajímaly. Zejména mě zajímalo, že tam přednášeli o logice. Já jsem na té matematice byl velice zklamán, že tam vlastně o logice nikdo nevykládá. Tam byla taková ta technická matematika. Profesor Jarník tam měl výklady o počtu integrálním a diferenciálním. Profesor Kořínek tam přednášel o algebře. A jediný profesor Čech tam měl jakýsi malý seminář, vedle přednášek, o teorii číselné. To bylo tak tomu mému zájmu nejbliž, protože já jsem se zajímal o takzvanou symbolickou logiku neboli matematickou logiku. A na tu filosofickou fakultu jsem se zapsal, protože tam několik lidí vysloveně přednášelo o logice. A jeden z nich byl také Jan Patočka, soukromý docent, který vyhlásil seminář, který dokonce se nevešel do té budovy filosofické fakulty a konal se kus vedle za Rudolfinem v Břehové ulici. A tam jsme četli Husserlovy Logische Untersuchungen – Logická zkoumání. A najednou já jsem zjistil, že nejenom ty mé předchozí všechny zájmy, a já jsem je pominul, já jsem byl nadšenec do chemie, já jsem byl plný zájmu o všelijaké živáčky, pěstoval jsem drozofilu, to je ta octová muška, od profesora Šuly z Brna jsem měl čtyři rasy těchto mušek a křížil jsem je, proto také nikdy mi nenapadlo, že bych mohl pochybovat o mendelismu, morganismu, jak se pak za marxismu říkalo, a že bych měl dát na Lysenka nebo na Lepešinskou. Prostě já to doma měl vyzkoušené ve zkumavkách. Tohle všechno, tyto zájmy jsem opustil

a najednou jsem zjistil, že to, čím se vlastně chci zabývat, je vlastně filosofie. Já to slovo znal, ale nikdy mně to neznamenalohle. Takže najednou já jsem tomu slovu musel dát nový význam, a ten byl spojen s mým životním programem, s mým životním zaměřením. Ještě to nebyla filosofie vůbec, ale já jsem pochopil, že ta logika, která skutečně mě zajímá, není klasická aristotelská logika, ta formální logika, nebo jak se říká školská logika, nýbrž že mým zájmem je filosofická logika. A to je něco úplně jiného. To se dneska málokomu podaří to přesně rozlišit. A já bohužel mám zkušenost, že máme i profesory a docenty logiky na našich vysokých školách, kteří o filosofické logice nemají ani páru. Oni prostě to slovo „filosofická logika“ užívají v americkém smyslu, kde ovšem v Americe filosofie je prostě všecko. Tam mají filosofické časopisy, například Newyorská univerzita má Transakce, tomu říkají, Transactions, to je soubor prací filosofických, a tam máte astronomické články a chemické a já nevím, kdeco. Prostě pro Američany ta filosofie, to je něco, co tady bylo před mnoha stoletími za filosofií používáno, co všecko tam do toho patří, to je ještě vlastně aristotelský pojem, nebo aristotelské pojetí filosofie, že to je úhrn všech vědomostí, úhrn všech věd, anebo aspoň ta nejvyšší věda ze všech. Filosofická logika je po mém soudu filosofie logu. Já jsem pořád ještě dával důraz na ten logos, což se těžko překládá do češtiny, poněvadž je asi 16 nebo kolik způsobů překladu, to může znamenat „slovo“, může to znamenat „pojem“, může to znamenat „řeč“ a tak podobně. Mně tam do toho skočila ta filosofie logu a nakonec já jsem zjistil, že vlastně filosofie je něco tak obrovského, že už nikdy se od toho nemohu odtrhnout. A drží mě to od té doby. A pochopitelně tato filosofie, jak jsem ji najednou pochopil, tak to není povídání o filosofii, nýbrž ta vlastní filosofie, a to znamená podle Aristotela, by se řeklo, první filosofie, to jest filosofie, která se zabývá tím, co vlastně z té naprosté většiny lidí, kteří nejsou filosofové, vůbec nezajímá. To je například, co to je vlastně subjekt, co to je dění, co to je událost, co to je pravda. Když se někoho zeptáte, tak on vám vždycky buď řekne, že neví, to je ještě ten lepší případ, anebo vám přesně na to odpoví a vy vidíte, že vlastně neví, o čem mluví.

Filosofická fakulta, Patočka, marxističtí profesori

Když jsem tedy rozpoznal, že tohle je můj hlavní zájem, tak jsem se začal orientovat nově i na té filosofické fakultě, kam jsem přešel. A tam se stalo, že mě vlastně nedovedl nikdo vést někam, kde jsem nebyl. A výjimkou byl právě ten soukromý docent Jan Patočka, s kterým jsme četli Lacheta, jeden z Platónových dialogů, ale zejména ten proseminář. On jako pouhý soukromý docent nesměl mít, nebo nemohl mít seminář. On měl jenom proseminář. Ovšem to byl proseminář, kam chodili i doktoři hotoví tehdy. A Patočka nedostal tu profesuru jenom proto, že byly o něm pochybnosti, že z něj nikdy žádný pořádný marxista nebude. Tedy „pořádný“ rozumí se, jak si to tehdy představovali lidé na filosofické fakultě. Pořádný marxista by tam býval nevydržel také. Byli filosofové, kteří nějakým způsobem měli filosofii rádi a dělali ji, a v nové situaci to nějak přizpůsobovali, že to byl třeba jiný můj profesor, Rieger, Ladislav Rieger, vnuk či pravnuke toho slavného politika, co má ještě dneska na Vinohradech park. To byl kantovec. A tím kantovcem zůstal do konce svého života, ale říkal si marxista. Prostě tak to trochu přizpůsobil. Měl tu filosofii rád. On nebyl moc pracovitý. Když se mu něco nelíbilo, tak to bral velmi povrchně. Takže když mluvil o některých filosofech, kteří mu za to nestáli, tak je prostě odbýval takovým způsobem, že ani tomu nevěnoval dost péče. Já si vzpomínám, že za první republiky měl nějakou recenzi, nebo poznámku možná jenom nějakou o Bergsonovi, a nejenom v titulu, ale potom dál hovořil tak, že prostě nenahlédl, co vlastně titul Bergsonovy knížky znamená. On si to prostě přečetl jinak, takovým tím globálním způsobem, prostě vůbec nenahlédl, o co tam jde. A Patočka mu to potom vytkl. A Rieger byl celý z toho takový rozduřený, že to je nedůležité. Ale nicméně tedy já na něj vzpomínám rád, protože on spolu s Ludvíkem Svobodou, ovšem to byl skutečný marxista, už předválečný, ti mě zachránili, když jsem měl dodatečně být vyhozen ze studia, prostě to nějakým způsobem sprovodili ze světa a já jsem mohl dostudovat. Ještě k tomu pomohlo, že jsem taky onemocněl, na nějaký čas se na mne zapomnělo. Vlastně já jsem mohl dostudovat díky dvěma takzvané marxistickým nebo komunistickým profesorům, kteří měli zájem, že bych dostudovat měl. Přitom tedy

jaksi to nebyla žádná osobní záležitost. Když jsem dostudoval a přišel jsem za Ludvíkem Svobodou, to jsem se už dověděl, že se za mě vzali, abych mohl dostudovat, tak jsem mu říkal: „Já nemůžu už několik měsíců sehnat práci. Nedalo by se s tím něco dělat? Na mě vždycky přijde posudek svazáků z filosofické fakulty a já nedostanu práci ani tam, kde to volné místo je a kde by o mne měli zájem.“ A Ludvík Svoboda, který jako vždy a věků věčně kouřil ten svůj kubánský doutník, mně říkal: „Pane kolego, dělali jsme pro vás, co jsme mohli. Teď už se musíte postarat sám.“ Byla celá řada mých kolegů, kteří byli vyhozeni hned při prověrkách. Já jsem prošel proto, poněvadž já jsem znal, ne moc, ale mnohem lépe jsem znal zejména Engelse a Lenina než ti, co mě prověřovali. Takže já jsem naštěstí odpovídal zcela věčně, nemusel jsem přísahat, že tomu všemu věřím, protože tehdy na tom začátku všichni byli tak naladěni, že nikomu nenapadlo, že když znám Marxe, že mohu být proti. To vlastně byla taková malá zázračná věc, že jsem prošel těmi prověrkami, kde neprošlo mnoho mých kolegů. A potom ještě dodatečně mě chtěli vyhodit, ale i jiné vyhodili, a to mě zachránili ti dva komunističtí profesori. Prostě ten komunismus a marxismus nesmí se stát takovou nálepkou. Musíme vědět, co ti lidé dělali, a tak dál. Ten Ludvík Svoboda byl přesvědčeným marxistou už za první republiky. Byl to středoškolský profesor, filolog, klasický filolog. Ten si znal své a měl smysl pro to, když někdo vypadal perspektivně studijně, tak že je nesmysl ho vyhodit. Tohle všechno dneska si málokdo uvědomuje. A taková ta silná slova, to nic nikoho dneska nestojí.

Patočka, kritický realismus, chyby, filosofové a politici

Co je to filosofie, jsem se naučil uvědomovat a rozpoznávat až teprve s Patočkou, pod jeho vlivem, pod vlivem jeho přednášek i jeho seminářů. Mou smůlou bylo, že jsem se nikdy nemohl stát jeho, v tom věčném smyslu, jeho žákem. Já jsem nikdy se nemohl stát fenomenologem. Já už, aniž jsem si to předtím uvědomoval, já už jsem se v té filosofii orientoval. A mým takovým základním stanoviskem, nebo pozicí, a to jsou špatné výrazy, protože to všechno vypadá jako to, kde člověk zůstává stát, stanovisko, to ne, to byl spíš jako směr, zaměření. To zaměření bylo jiné, možná vlivem Rádlovým, tehdy už jsem čet dost Masaryka, vedle i Masaryka. Já jsem tomu říkal tehdy realismus. A protože je z historie známo, že existuje takzvaný naivní realismus, což samozřejmě s filosofií nemá co dělat, právě ta naivita vylučuje, aby takový realismus mohl být filosofickou pozicí, tak tedy kritický realismus. Kritický realismus, to byla linie, která u nás byla představována hlavně Masarykem a v té době tedy těmi Masarykovými žáky: Rádlem, Kozákem. I když mně ten Rádl vždycky byl blíž, tak mě to štvalo, že Patočka se o něj tak kriticky otíral vždycky. Ale možná, že to je to největší, co jsem se u něho naučil, že Patočka říkal vždycky, že filosof, nebo filosofie, ale vždycky je to nějaký filosof, že jde kupředu tím, že couvá. Dá se to vyložit asi tak, že filosofie je aktivita, je určitá myšlenková činnost. A ta činnost znamená, že já si musím, to patří k filosofii, já si musím uvědomovat, co dělám. Na rozdíl od našich politiků, kteří si musí uvědomit, jak na to lidé budou reagovat, a přitom dělají něco jenom kvůli těm reakcím těch lidí, ale nevědí, co vlastně dělají. A pak jsou překvapení, co se to s nimi stane. To filosof nemůže připustit. Filosof když něco udělá, tak se musí zastavit, teď se vrátit jakoby a zkoumat, co to vlastně udělal, protože filosof ví, že když něco uděláme, tak nikdy přesně nevíme, co jsme udělali, protože my víme, co jsme chtěli udělat, jenomže my něco uděláme, a ono to není přesně to, co jsme chtěli. Tohle filosof ví předem. Takže těch kroků nedělá moc, nedělá skoky, ale každý krůček se zastaví a koukne se, co vlastně udělal, aby to přezkoumal. Takže když někdy najde nějakou chybu, kterou udělal, tak se nemusí vracet hodiny a hodiny a roky a roky zpátky, aby našel to, kde to ještě bylo bez chyby. Tohle samozřejmě politik nemůže dělat. Žádný politik se nemůže vracet. My to známe z hovorů s Masarykem od Čapka, když v tom dodatku, co psal Čapek, takzvané „Mlčení s Masarykem“, tak tam vzpomíná, jak se jednou... chtěl Masaryka dostat k řeči, aby něco povídal, tak mu říkal: „No, a co jste vlastně dělal v těch 90. letech?“ Následovala chvíle ticha a pak taková lapidární odpověď Masaryka: „Chyby.“ Tak samozřejmě to si Masaryk mohl dovolit. Ale dneska může si tohle nějaký politik dovolit? Ne, ten musí každého přesvědčit, že nikdy v životě žádnou chybu neudělal, že prostě on to ví nejlíp ze

všech na světě. A i když jsou třeba všichni odborníci třeba přes ekologii proti němu, tak on tu pravdu má. Takhle vypadají politici. A samozřejmě to by ve filosofii neobstálo.

Chybování ve filosofii, mrštní filosofové

Filosofie má jakousi, já nevím, jestli výhodu nebo nevýhodu, že tam když vykládáte největší nesmysly, tak vlastně k žádné katastrofě bezprostředně nedojde. Nejhorší by bylo ovšem, kdyby všichni na vás dali, když říkáte ty nesmysly, a začali to po vás opakovat a byli by naprosto vašimi žáky. To by tak byla teprve ta katastrofa. Ale ten filosof si může říkat cokoliv. To má tu výhodu, že vlastně těch filosofů když je hodně, tak aspoň někteří jsou té pravdě blízko. Ta vzájemná kontrola a to, jak jeden filosof kritizuje druhého a tak dále, přece jenom způsobí, že takové ty naprosté nesmysly se buď vůbec neudrží, anebo když jsou velmi chytré, ty naprosté nesmysly, tak potom jsou uloženy do nějakého toho filosofického muzea. Ani ty velké nesmysly nesmíme předem nějak degradovat, předem je vyřídit, protože on vlastně nikdo neví, jestli se třeba za sto, za dvě stě, za tři sta let najednou neukáže, že ten nesmysl ani nesmyslem není, že dokonce nesmyslem bylo to, co všichni si mysleli, co sdíleli a o čem byli přesvědčeni. Víte, to je taková zvláštnost, že filosof si musí uvědomovat také vše daleko do minulosti a daleko do budoucnosti, že nemůže žít jenom v okamžiku nebo jenom v těch několika letech, kdy přemýšlí, že musí prostě myslet daleko do budoucnosti a daleko do minulosti. To je také jeden z důvodů, proč nesmí, nemá a ani snad nemůže jít překotně, příliš rychle kupředu, protože právě musí stále zkoumat každý krok, který udělá. A těch kroků člověk nemůže za život udělat mnoho. Leda nahodile, a pak se z toho nic nedá vyvodit. Jsou filosofové, takoví ti mrštní, takoví ti obratní, vnímaví, kteří okamžitě vycítí, kde se co děje ve světě a tak dál, a hned jsou u toho a už něco dělají a tak dále. Ale to jsou jako ty rybičky houfní, kde prostě vždycky jedna rybička nějak z nějakého nápadu se obrátí a teď celý houf běží za ní. A pak zas jiná rybička. Tam není žádný vůdce. Jenom jedna rybička najednou udělá nějaký nesmysl a všichni to dělají po ní, pak zas nějaká jiná rybička. Tak takováto houfování, to se do té filosofie nehodí, ale bohužel to tam je.

Kariéra filosofa

A teď najednou člověk zjistí, že mezitím kluci, kteří udělali maturu a nechali se zaměstnat v nějaké bance, tak tam berou třikrát čtyřikrát víc než univerzitní profesor. Tak to je nějaká kariéra tohle? Jediná věc, co člověku zbývá, je, že to je možná do budoucna dobré, že takoví ti mladí bezcharakterní schopní lidé se na tu filosofii nedají, poněvadž jinak by to asi trvalo další dvě tři generace, než by se to vyčistilo.

Být betonářem

Já mám vždycky potíž vykládat jako svízel to, že jsem po tom, co jsem se stal doktorem filosofie, pracoval jako zedník, respektive jako pomocník zedníka, a potom jako kopáč; kopali jsme takový kanál 6,5 metru hluboký. A když to skončilo, tak jsem pracoval jako betonář. A teď všichni mě nutí k tomu, abych to říkal jako životní svízel. Ale tam já jsem pracoval s lidmi, pro něž to byla celoživotní záležitost. Proč by měla být životní svízel, když člověk dělá kopáče nebo betonáře? Tam se dalo krásně vydělat. Já jsem si vydělával víc než dvacet třicet let po tom. Já jsem dokonce nabyt takového sebevědomí, že právě jako betonář jsem se oženil. Byla to sice kuriozita, že to je betonář s doktorským titulem, ale tehdy přímo masově se odsouvali doktoři práv do dolů a do oceláren a já nevím kam všude, takřikajíc do praxe, protože jakožto právníci byli k ničemu v neprávnickém státě, nebo v podivně právním státě. Takže já s tím mám vždycky trochu potíže, když mě někdo nutí k tomu, abych tohle vykládal jako nějakou velkou životní svízel. Svízel byla, že jsem nemohl sehnat vhodné zaměstnání a že mně nezbylo nic jiného než dělat tohle. To trvalo několik měsíců a marně jsem sháněl. Ale to prostě se stává. A dneska, myslím, že v podobné situaci je mnoho lidí, jenomže to není z politických důvodů. Ale těch nezaměstnaných je dneska celá řada. A já jsem vlastně byl nezaměstnaný asi 3,5 měsíce. Když dneska lidé vypravují o tom,

jaké měli potíže v životě a že dělají ze sebe disidenty třeba jenom proto, že museli překládat a nemohli psát vlastní knihy, nevědí, o čem mluví.

Být užitečný kopáčům

Já si myslím, že o nějaké formě inspirace v té manuální práci pro filosofa, pro myšlení nelze mluvit. Ale je to příležitost, jak má filosof ukázat, že by dovedl všelijaké jiné věci. Dneska ta filosofie ztratila respekt a obdiv a vypadá to tak, že když někdo dělá filosofii, tak že ti ostatní mají dojem, že na nic jiného se nehodil. Pravda je, že filosofům se odedávna, to jsou legendy, hned u prvního filosofa Thaléta, filosofům se lidé smáli, že nejsou k ničemu. Tak filosofové přece mají, když už se jim té příležitosti takto dostane, tak mají příležitost ukázat, že taky jsou k něčemu. A já jsem to ukázal ještě před tím betonařením, tam už to nebylo tak potřeba, tam už byli chytrí lidé, ale ti kopáči, to byli skutečně lidé, kteří asi nic jiného neměli než tu svou fyzickou sílu a měli jisté zkušenosti, jak se prokopat těch 6,5 metru, aby to na ně nespadlo, čili se to musí pažit a tak dál. To jsem se naučil od nich. A oni se ode mě naučili, že když někdo udělá dobrou práci, tak že musí koukat také na to, aby byla dobře zaplacená. A na to jsem já jim byl dobrý. Já jsem se velmi rychle stal poradcem našeho úkoláře té party. A já jsem mu poradil, co všechno tam musí napsat, co jsme udělali. On napsal, že jsme pažili. To se musí napsat všechno, že jsme museli nařezat příslušná dřeva, přinést je odněkud a tak dál. Prostě já tam napsal každý úkon, který byl v seznamu úkonů, který jsem si půjčil od mistra. A najednou my jsme vydělávali skoro dvakrát tolik co předtím. Já jsem žádné podvody nedělal. Taky kdybych dělal, tak asi brzy bych býval tam skončil. Ale tam proti tomu nemohl nikdo nic namítat. Najednou tedy podnik musel platit víc. Bylo to divné, ale bylo to všechno, jak to mělo být podle předpisů. Tak to je takový příklad, kdy filosof může v takovém malém ukázat, že může být užitečný i těm kopáčům.

Být užitečný pravdě

Filosof vlastně má jednu velkou normu celý život pro sebe, a to je respekt vůči pravdě, a ochotu i připravenost všechno udělat pro to, aby se pravda prosadila. A ptát se, k čemu je filosofie užitečná, tak musíme upřesnit otázku – komu má být užitečná? Lidem? Kterým lidem? Politikům? Ti nemají pravdu rádi. Může být užitečná vědcům. Těm jde o pravdu. Ale filosofii taky moc nemilují, protože oni si představují tu pravdu po svém. Oni si představují, že ta pravda je prostě shoda teorií a hypotéz a tak dál s tou skutečností, která je tu dána nezávisle na člověku. A filosofie jim ukazuje, že tam je hrubá chyba, že to platí v některých poměrně vzácných případech, ale v běžném lidském společenském životě že to je všechno jinak. A vědci to nemají rádi, protože oni mají rádi laboratorní práci takového druhu, že se vyloučí všechny okolnosti, soustředí se pozornost na jeden aspekt a tam se pak objeví něco nového. Když se to má uplatnit v praxi, tak najednou se ukáže, že těch okolností složitých je tolik, že to dá ještě větší práci uplatnit než to objevit, a pak musejí ten vynález odložit někam do patentového úřadu a zkoušet zas něco jiného. K čemu je pravda? Jak je užitečná pravda? To je problém. Pravda jistě je užitečná, má být užitečná, ale nemůžeme pravdu definovat užitečností. Je spousta užitečných věcí, které jsou v rozporu s pravdou. Lež může být někdy na dlouhou dobu užitečná tomu někomu, kdo lže. Tomu je pak pravda neužitečná. Čili filosofie je užitečná pravdě v první řadě. A většinou je neužitečná tomu filosofovi, protože je známo, že už staré proroky kamenovali a filosofy popravovali. Nemusí se to stát každému filosofovi, ale filosof musí být na to připraven.

Filosof má provokovat

Pravda je, že když filosof má příležitost životem doložit, že to, co drží, drží skutečně, a že na tom trvá jako osobnost, ta jeho slova mají úplně jiný charakter, jinou váhu, jinou důležitost a také jinak oslovují, než když něco říká a všem je to jedno. Filosof potřebuje, ale to neplatí jenom o filosofovi, to platí také o básnících, spisovatelích, o vědcích, všechna tato špičková povolání, spíš než zaměstnání, jsou možná a mohou vzkvétat, jenom když o to má společnost zájem. A vrátím-li se k té filosofii, filosof nemůže žít ve

společnosti, která vůbec nemá o filosofii zájem. A pokud tam žije, tak chátrá. A to je většinou důvod, proč filosof si hledá způsob, jak křiknout, jak zařvat, jak něco mocně říci, a tedy musí provokovat. Filosof musí provokovat. Filosof, který říká to, co lidé od něho čekají, je zbytečný. To umí každý. To dělají všichni pseudofilosofové. Dneska ve světě nějaký filosof, který umí pracovat s médii a nějakým způsobem se zviditelnit, tak udělá něco a všichni se na to vrhnou a chtějí na tom ukázat své dovednosti, svou pohotovost, svou myšlenkovou takovou hbitost. A to se pak hodnotí, jako že mají ozvučnost, ostatní zase je cítují, oni se všichni navzájem cítují a tak dál. A když se vyskytne nějaký filosof, který říká něco, co těm druhým nějak se nezdá, pak takový filosof zůstává osamocen. To se stávalo za první republiky třeba u nás Rádlvi, že Rádl si na to také postěžoval, že kdyby měl svou filosofii hodnotit podle toho, jak ho hodnotí lidé kolem, tak že by s tím mohl rovnou skončit. Prohlásil, že by si mohl zoufat. Ale on si je jist svou pravdou, takže filosof v zásadě je vždycky sám, ale sám jako svéhlavý člověk, svéhlavý myslitel. Ale když je skutečně sám a nikdo o něho nedbá, tak velmi těžko i myslí.

Kaktusy I

Žádný pořádný kaktusář nejsem, ale kdysi dávno, ještě v dětství, jsem zkoušel několik druhů živáčků, které jsem chtěl doma pěstovat. Nejvíc mně vydržely rybičky. Ty jsem pěstoval dokonce znovu, když byly holky mladé, tak to jsem jim předváděl. Kromě toho jsem pěstoval za oknem různé kytičky, zvlášť jsem si oblíbil cibulnaté, které mohly být za oknem. Celou řadu let jsem pěstoval třeba snědek, který jsem si přinesl. Kupodivu v okolí Prahy bylo ještě tehdy hodně snědku. Já jsem to někde našel, koukala cibulka na kousek cesty, určitě by ji někdo zašlapal, tak jsem žádnou škodu neudělal, ona taky nikdy nebyla chráněná, ani dnes není chráněná. Tak jsem si to přinesl. A pak skutečně několik let mně kvetla, snědek okoličnatý – *ornithogalum umbellatum*. Tak jsem pěstoval různé věci. A mimo jiné jsem také pěstoval, zkusil jsem pěstovat kaktusy. To mně někdo věnoval pytlíček s rebuciemi, tedy se semeny rebucií. Mně z toho celého pytlíčku vyrostly asi tři a ty mně ještě týž rok chciplý. Tak jsem byl smutný a nějaký čas jsem na ně zanevřel. Jsem si říkal – to nejde. Pak se ukázalo později, že to jsou kaktusy skoro nejsnáze pěstovatelné, jenomže nikdo mi neřekl, jak se to dělá. Teď už to dávno vím, takže já od té doby... rebucie mám rád, těmi jsem začal. Já vždycky mám rád to, s čím začnu, nikdy to nenechávám zcela, ale nevracím se. Takže jsem prostě rozšiřoval svůj zájem i na jiné kaktusy, také na jiné rebucie. Oblíbil jsem si obzvlášť rebucii *heliosu*. Kaktusy se mi líbí, protože v zimě se o ně člověk nemusí starat. Já měl v Praze vždycky velké potíže, co s těmi kytkami přes zimu. To se těžko pěstuje, zvlášť když nemají rády teplo. Ty kaktusy jsou velmi vhodné. A vlastně jsem se trochu víc naučil kaktusářit, teprve když jsem se dostal do Písku. Ke svým sedmdesátinám jsem dostal od své milované ženy skleník, zeť se svými syny to postavili, takže já teď jenom to tam vždycky na jaře odnesu a pak zas zpátky.

Kaktusy II

Pravda je, že na jaře se už nemůžu dočkat, až je budu moct vyndat. A teď je pozoruji. A některé se také nemohou dočkat a začínají malinké pupeny nasazovat ještě v tom sklepě. To je v tom případě, kdy zima je dost dlouhá, a ani kaktusy nečekají, že by tak dlouhá byla. A pak když přijdou do skleníku, tak tam je potřeba udělat to v den, kdy slunce moc nesvítí, aby je to nespálilo, pokud svítí, tak je potřeba je stínit, a pak začnou všechny rašit a jdou do květu, a ne všechny najednou. Takže já to mám tak, že vždycky když se mi nějaký líbí, tak já napěstuji, že jich mám takových dvacet třicet, třeba *helios* mám asi osmdesát. A teď ještě navíc to dělím podle toho, jestli některé mají světle červené květy, některé mají vysloveně tmavočervené. Je to potom velká radost, takže člověk úplně zapomene na to, že vlastně je rád, že si od nich na podzim oddychl, a teď je to všechno krásné. A teď jsem si ještě pořídil aparát a teď každý rok znova je fotím a srovnávám s minulým rokem, jestli jsem tam nenašel něco nového. Tak takhle si s tím hraji. A krásně si u toho odpočínám. A myslím si, že nejhorší, co může kaktusáře potkat, že tomu propadne tak, že pořád chce nové a nové druhy, nejlépe vypěstované ze semen přímo nasbíraných někde v Mexiku nebo tak. Prostě to už je něco, co si může dovolit jenom kaktusář zvláštního ražení, to

já nejsem. Já mám k těm kaktusům blízko spíš, že v nich ctím živáčky, kteří jsou schopni ve svém oboru a ve svém životě dělat něco takového, co dělá filosof v životě, to jest, že jsou sršatí, že mají pichláky a že když někoho píchnou, tak to nezapomene, protože mu to tam zůstane 14 dní, a tu a tam vykvetou. A když si někdo nedá čas a pozor, tak třeba o ten květ přijde.

Kaktusy III

Mně jsou ty kaktusy blízké právě proto, že není to jednoduché přežít mezi těmi ostatními rostlinami. A vlastně ty kaktusy nejsou schopné přežít normálně. Ty vždycky musejí tak trošku na pokraj pouště. A to mně zase připomíná doby, kdy proroci odcházeli do pouště, a tam setrvali, potom v křesťanské tradici chodili do samot, přerušili veškerý svůj styk se životem a s ostatním světem. A je jedno, jaké měli motivy. Jde o to, že ten fenomén byl dost podobný. A filosof to musí také občas dělat. Nemusí setrvávat někde v pustinách, stačí, když si zaleze do své myslitelný, do své myšlenkové laboratoře, a tam dbá na to, aby ho nikdo neotravoval, aby ho nerušil, a přemýšlí si. Filosof je od toho, aby si vymyslel, jak to dělat, i když jsou potíže. Když ten kaktus to dovede v té poušti, tak filosof to musí umět udělat, i když má čtyři malé děti. To byl můj případ. Tak jsem chodil spát dřív než děti a ráno jsem vstával o několik hodin dřív než děti a byl nádherný klid. Teď už vstávám poměrně pozdě, tak někdy v pět, někdy v šest. Ale bývaly doby, kdy jsem vstával tak ve tři, v půl čtvrté. A měl jsem pro sebe takové čtyři hodiny. Já jsem ještě to měl zařízené tak jeden čas, že jsem chodil později do práce a zůstával jsem tam déle, poněvadž jsem měl taky ráno potíže s páteří, a to byl důvod, lékařský důvod, proč ráno jsem nemohl hned vyrazit. Tak jsem to dělal tak, že jsem trošku cvičil, trošku zas odpočíval, a tak se pomalu připravoval na ten den, a při tom jsem přemýšlel.

Realismus, úcta k živému

Je otázka, co si člověk s sebou přináší takřikajíc od přírody a co vlastně se naučí od druhých lidí. Je to nesnadné rozpoznat i u sebe, natož u druhých. Já mám takový dojem, že mám takový velký sklon se zabořit takovým laboratorním způsobem do problémů a jít tak daleko, jak jen to... a bez ohledu na to, k čemu to bude, jaké to bude mít důsledky, nebo bude-li to vyhovovat nějakým cílům, které jsem si stanovil. Já jsem ochoten všechny cíle odložit, když se ukáže, že to nějak brzdí mou cestu kupředu tím směrem, kterým jsem šel. Čili já mám dojem, že mám k té akademičnosti jakési, k té odtrženosti od života, jak se říká, že mám blízko. Ale měl jsem dvojí korekturu. Jednak mi to v životě nebylo nikdy dopřáno. Já jsem vlastně nikdy nemohl se takto akademicky uzavřít do takové té hluboké problematiky první filosofie. A za druhé já jsem měl učitele, které jsem jako učitele rozpoznal až dost pozdě, fakticky měli na mě vliv, to byla ta tradice toho českého kritického realismu, ale nejenom českého, že i třeba takový Nicolai Hartmann, ten si taky říkal kritický realista, a není to česká tradice. Ale speciálně česká tradice je tímto způsobem realistická. Největší důraz na to dával právě Masaryk a také založil stranu, které říkal realistická, a tak dál. Přičemž mně to slovo nevyhovuje, já nemám slovo „realistický“ rád, protože tam pořád příliš cítím to slovo „rés“, což je „věc“, taková věcovost, že člověk nemluví o ničem jiném než o věcech, že ze všeho má jenom věc. To je taková ta degradace třeba člověka, druhého člověka, že ho beru jako věc. My to všichni cítíme, že to je cosi nesprávného, že to je nemožné, že nemohu počítat s lidmi jako s věcmi. Ale dneska už víme, že ani se zvířaty nemůžeme jednat jako s věcmi. Dokonce ani s rostlinami. My se učíme něčemu, co předtím děti získávaly jenom z takových knížek, jako je třeba Kniha džunglí Kiplingova. Tam se opakuje stále „jsme všichni jedné krve, ty i já,“ je to o všech zvířatech. Ale ono to musí být rozšířeno i na ty rostliny. Prostě my všichni živí na této planetě musíme držet při sobě, my musíme mít zásadní solidaritu se vším živým. To je to, čemu říkal Schweitzer úcta k životu, úcta k živému. Ale musíme také potlačit svou arogantní snahu se stát pány světa a potlačit to tak, že už to nevstane. Tam je nebezpečí, co děláme sami se sebou, když máme takovýto program.

Nespokojenost; profesorem v důchodu

Já nevím, jestli je to má nějaká osobní charakterová vada, ale mě to všechno štvě. Já vlastně nejsem s ničím spokojený. A je otázka proč. Jaksi tak zvnějšku vlastně já jsem dosáhl něčeho, o čem jsem netušil, že vůbec v životě budu moci dělat. Já už byl příliš starý. Já jsem byl dva roky v penzi, když jsem se nechal znova angažovat a zrušil jsem ten důchod, ale na filosofii to jinak nešlo, tam byli ochotní mě vzít jediné, když už nebudu v penzi. Byly to mimořádné poměry. V té euforii celkové najednou mně se stalo, že mně studenti zavolali, když jsem tady hlídal psa, mně zavolali do Prahy z filosofické fakulty a ještě dříve z teologické, abych přijel, že mají stávku a že chtějí, abych tam promluvil. A já jsem se tedy nechal tam dovézt. A byly tam zajímavosti. Třeba na filosofické fakultě se mě ptali, jestli si myslím, že má nějaký smysl český národ, jestli vůbec ještě má cenu mluvit o českém národě. A já jsem se hluboce zamyslel, dělal jsem, že se hluboce zamýšlím, pak jsem říkal: „Víte, jednu funkci ten národ, myslím, má, důležitou funkci – aby někdo mluvil česky, poněvadž ten český jazyk za to stojí.“ Spousta lidí tam nadávala, dožral jsem kdekoho. Ale bylo to zajímavé s těmi studenty. Já jsem se s nimi setkal, vlastně jsem očuchával, jaká je situace. Teď se ustavila na teologické fakultě komise rehabilitační, která jako jeden z prvních aktů udělala, že rehabilitovala mě. A teď já jsem tam vlastně dostal toho docenta za to, že oni měli černé svědomí a že já jsem byl v tu chvíli slavný jako filosof, ke kterému jezdili cizí filosofové, byla to strašná fůra, kolem stovky, víc než stovka. A ono to prošlo s takovou samozřejmostí. Tak jaké je to uspokojení, že čtyři roky po dosažení penze se člověk stane řádným profesorem? Navíc když pak zjistíte, že řádných profesorů na světě jsou miliony a vyznačují se v naprosté většině tím, že o nich vůbec nikdo neví, kromě na té škole, kde zrovna jsou.

Odpovědnost vůdců

Vědci a filosofové mají zdvihnout svůj hlas, když někdo veřejně podvádí v těch nejzávažnějších záležitostech. Víte, aby se filosof nebo vědec zabýval tím, jestli někdo si někde nahlabal nějaké peníze, tak to snad ať dělají policajti. Ale když někdo, kdo nemá o tom ponětí, to platí například o oteplování, začne tvrdit, že věda, která o tom říká něco jiného, to jest naprostá většina vědců, o tom říká něco jiného, že to je mýtus, že to je prostě iluze, že to je posedlost nějakou falešnou ideou a tak dále, tak po mém soudu opravdu je na pováženou, když ti vědci jsou zticha a předstírají, že nemá cenu se o tom bavit. To je doklad jejich neodpovědnosti. To je otázka prevence. V té prevenci ideové, v té duchovní a mravní a myšlenkové a vědecké a tak dále prevenci, tam je hodně co dělat. A prostě a dobře vědci musí vědět, že jsou společensky odpovědní. Pravda nevíteží svou vlastní vahou, nýbrž vahou těch, kdo jí jsou osloveni a kdo jí jsou věrni, kdo tu pravdu drží. To, že něco je pravda, to nikdo nezvrátí, ale může se to objevit, může se to vyjevit, někdy i pozdě. Takže odtud po mém soudu jsou tady jisté normy, které váží nejenom filosofy, ale také vědce. Vědec není nádeník. Já se obávám, že ta největší hrůza v současném světě je, že mnoho vynikajících vědců jsou vědeckými nádeníky, že se nechají najmout kýmkoli, jako se nechal třeba Descartes najmout jako dělostřelec, a jemu bylo jedno, co se děje v třicetileté válce. Prostě on jenom obsluhoval ty dělostřelce. On jim tam dělal toho inženýra. Bohužel tedy obrovská spousta vědců, když se jim zaplatí, tak dělají, co se jim řekne. Ale to už není věda. Bohužel věda přestala být vědou. Tím jejím nejdůležitějším cílem přestala být ta touha po vědění, to jest po vědění pravdy, po vědění, jak to všechno opravdu je, a počátkem tohoto úpadku bylo, když si vědy rozdělily univerzum a mají dojem, že mohou vědecky bádát v nějakém úzkém oboru a nestarat se o to ostatní.

Mýlíme se v pocitu bezpečí; za něco stojí i zemřít

Pravda je, že my máme všichni v paměti, máme mít v paměti, bohužel ti mladí to nechtějí mnoho moc pamatovat, nebo si to připomínat, oni to nezažili, ale to jsou třeba ty situace, kdy lidé masově byli posíláni do koncentráků nebo do gulagů. Potom musíme měřit všechny újmy, které dolehly na ty druhé, touto mírou. Každý, kdo byl odsouzen na dva až pět let v padesátých letech, tak vlastně na tom byl mnohem lépe, než když někdo dostal doživotí, nebo dokonce byl popraven. A lidé, kteří těmi padesátými lety prošli a vůbec zavření nebyli, jenom se jim neumožnilo, aby třeba studovali nebo aby

dělali slušnou práci a podobně, tak zas na tom byli nesrovnatelně lépe než ti, co postiženi byli takovým krutým způsobem. Já se obávám, že dneska se stále opakují ty případy, kdy si lidé vůbec neuvědomují, čemu unikli, když nebyli zavřeni. A vlastně je absurdní a svým způsobem lidsky necitlivé si stěžovat, že nemohli dělat něco ve svém oboru v době, kdy ostatní prostě byli zatýkáni, zavíráni, odsuzováni na dlouhé roky a podobně. My jsme v té evropské tradici dospěli do určité úrovně společenské, kde se nám ty případy těch gulagů a těch koncentráků zdají být naprostou výjimkou. Ale ta evropská tradice má některé negativní stránky, kdy my považujeme za naprosto běžné a normální, že nás nic neohrožuje. To je velký kulturní výdobytek. Musíme si uvědomit, že velká většina světa je na tom úplně jinak. Život sám, a to bez ohledu na společenské zřízení kdekoli tady na této planetě, život sám je neobyčejně riskantní záležitost. My si musíme uvědomit, že už to, že jsme se narodili, znamená, že jsme ohroženi, protože dříve nebo později zemřeme. My cítíme jako cosi strašně nespravedlivého, když malé dítě zemře. To je ale výdobytek. Musíme si uvědomit, že v Africe jsou bojovníci, kterým jsme my Evropané dodali zbraně, kteří přijdou a povraždí celou vesnici, nemá to žádnou ideologii jako nacistickou nebo komunistickou, oni je prostě povraždí, protože to je jiný kmen. My jsme se dostali do takového zvláštního rozpoložení, že když jde o věci životně nejdůležitější, tak my nejenom že selžeme, my jsme dokonce lhostejní, my to považujeme za něco, čím se člověk nemusí zabývat. Rádl jednou řekl: „No jo, u nás dneska už by se nemohlo stát,“ a to řekl ve dvacátých třicátých letech, to ještě nevěděl dost přesně, k čemu všemu dojde, „u nás by se nemohlo stát, že by Giordano Bruno byl popraven, nebo že by poprava hrozila třeba Galileimu.“ Ale nechal by se dneska někdo upálit pro pravdu? Ta evropská vymoženost na jednu stranu je zvnějšku velkolepá. Dneska už se nikdo pro pravdu neupaluje. Ale zároveň je pravda, že kdyby o tu pravdu šlo, tak by se nikdo asi nenechal upálit pro pravdu. My musíme vždycky počítat důležitost toho subjektu, to jest nás samých. Jsme ochotni svůj život za něco dát, nasadit? Já si vzpomínám, jak přišla zpráva, že Patočka zemřel. Profesorka Komárková, o několik let starší než Patočka, samozřejmě byla informovaná, že Patočka byl mluvčí, nejstarší mluvčí z té první trojice chartovní, Patočka umřel a bylo hned známo, to se hned šířilo, že to bylo po policejních výsledcích, tak Komárková říká: „To je šťastná smrt.“ Já jsem to od té doby několikrát vypravoval v různých situacích a vždycky jsem zjistil, jak lidé mají tendenci to chápat jako cynismus. Copak nějaká smrt může být šťastná? Smrt je přece vždycky neštěstí. To je taky výsledek té evropské tradice. Smrt k životu patří. A nasadit život, to znamená riskovat smrt pro něco základně důležitého, to je přece štěstí. Jsou některé věci v životě, jak říkal Patočka, pro které stojí za to i trpět, a lze dodat – a stojí za to i zemřít.

Strach versus vztek

Já sám se neodvážím vážit rozdíly, jaké lze sledovat zvnějšku ve způsobu, jak lidé třeba pociťují bolest nebo strach, úzkost a podobně. My máme z doby Protektorátu třeba docenta Fischera, který prý, jak svědkové říkají, já ho osobně neznal, se strašně bál, a přitom ten strach vždycky přemohl a nadále dělal, k čemu se rozhodl, to jest té protihitlerovské, protinacistické podzemní práci. Jsou lidé, kteří dovedou ten strach překonat. A jsou lidé, kteří strachu nemají, nebo mají méně. Já tady vždycky vzpomínám na Aristotela, který rozlišoval ctnosti dvojího typu. Jsou ctnosti, kterých nikdy není dost, to je třeba pravdivost, spravedlnost. A jsou ctnosti, kdy extrémů musíme vyřadit. A když je někdo takový, že se vůbec nebojí, tak je hlupák. A když se bojí moc, tak je zbabělec. Ale tak trochu se bát, to je důležité, protože chytrý člověk, který se nebojí, není dost chytrý, to je nedostatek inteligence. Bát se znamená také představit si, co mě může ohrožovat. Už proto, abych se tomu mohl vyhýbat cíleně. Takhle to platí všeobecně. Pokud jde o mě samotného, tak já řeším celou věc tak, že se dožeru. Já se sám jakoby povzbuzuji k tomu, abych dostal vztek. Prostě když dostanu vztek, tak najednou ten strach je pryč. Já to nedoporučuji, protože ono to člověka přivede někdy i k věcem nerozvázným. Ale tak trochu vzteku je dobrý způsob, jak neutralizovat obavy a strach. Když člověku jde o něco důležitého, tak ten vztek, že vám v tom někdo brání, je docela namístě.

Vztah ke zvířatům

Je dobré mít doma, raději po sobě než zároveň, několik zvířat a srovnávat jejich povahu. Bohužel většinou lidé se tomu tolik nevěnují a zdá se jim, že všechny kočky, všichni psi a tak dále, že jsou tak zhruba stejní. A ono to tak není pravda. My jsme měli řadu kocourů a musím říct, že když člověk s kočkou žije pohromadě, v kontaktu, že kočka není jenom v domácnosti, nebo jako užitečné zvíře, které loví myši, tak je možno zjistit, že vlastně každý jedinec, každé to zvíře, že má jakousi svou osobitost, která se odlišuje od osobitosti těch ostatních. Je to dobré třeba děti naučit si tohoto všimnout, protože ono se to pak vyplatí, když třeba jde, jak se stává a bude stávat v nejbližší budoucnosti, když jde o lidi. To je známá věc, že třeba v Americe, je to v literatuře, jak se černí jevíli těm bílým vlastně všichni stejní: „Ten ksicht je stejný.“ Mám dojem, že sice se to takhle neříkalo v té literatuře, ale těm černým že se ti bílí také jevíli, jako že mají stejný ksicht. Stejně tak třeba Japonci, Číňané, Mongolové a podobně. Prostě nám to připadá... my je neumíme rozeznávat od sebe. A ono je strašně důležité pro lidský vztah, pro vztahy mezi lidmi je strašně důležité si uvědomit, že máme před sebou jedinečnou osobu, jedinečnou osobnost. A když bereme ji jako ji samu, ne jako zástupce nějakého rodu, nějaké rasy, nějaké kultury a podobně, prostě brát je „já a ty“. V tom vztahu je cosi základně lidsky důležitého. A je možno se to naučit, děti se to mohou naučit právě na takovém vztahu k těm zvířatům. Bohužel se to podceňuje a řeší se to tím, protože děti k tomu mají sklon, tak se to řeší tím, že dostávají ty plyšové medvídky a podobně, kdy ony rozvíjejí svou fantazii a své city a tak dále, své emoce jenom ve vztahu k tomu plyšovému medvídku, a nemají jeho odezvu. Ony tu odezvu si musejí samy taky vymýšlet. A pro tohle potom třeba mnoho manželství trpí, protože muž i žena se vztahují k tomu partnerovi tak jako k tomu medvídkovi, to jest, že oni si vytvoří jakousi představu, jakýsi obraz, a když ten obraz není úplně realizován, tak to nechtějí opravovat. Prostě po mém soudu ty všelijaké interpretace sociologické, psychologické a tak dál, že mají jeden nedostatek, že na tohle zapomínají, že je potřeba děti učit od samého začátku, aby se naučily k cizím lidem mít vztah jako k jedinečným bytostem, aplikovat to, co se naučily ke své vlastní matce a eventuálně k otci, ale zejména k matce. Je to strašně důležité a myslím, že to je také nejenom do personálního, osobního života důležité, ale také do života této planety.

Kocour

Náš kocour je zřejmě poněkud poškozen ve svém raném mládí. On se přitoulal, něco se s ním špatného dělo, takže byl děsně vylekaný, ale kupodivu ho to nepoškodilo nějak trvale natolik, že by se to muselo léčit nějakým zvířecím psychiatrem. On má takovou velmi příjemnou povahu, že se jemně, velmi jemně dožaduje pozornosti, a jenom občas, a když má první dojem, že se to nehodí, tak toho nechá. To je něco, co se takřka nedá ocenit, zejména když to srovnáme se psy, kteří dorážejí pořád a stále si vynucují pozornost. On čeká, až se to bude hodit. A neřve, nedožaduje se ničeho tvrdě. On ví, že stačí malý náznak, a buď je vyhověno, anebo když není, on počká. Je to, musím říct, první kocour, který má tuto povahu. A nám se ženou, už je nám dost let, nám to teď velmi vyhovuje. On je tak mírné zvíře a tak s námi komunikuje, s takovým ohledem na to, že už jsme staří, nevím, jestli si to uvědomuje nebo ne, to nevím, jak to vypadá s vědomím u koček, ale každopádně je to velmi příjemné. A přitom nevypadá hloupě.

Pes

Já jsem většinou mluvil o psovi, tím jsem byl znám. A trochu tam byl na začátku kus náhody, že když jsem na psovi ukazoval, co to je pes, ukazoval jsem, že když se studentům postaví otázka: „Co to tady přišlo a zase uteklo?“ tak že odpověď je: „Pes.“ A když se zeptám: „A byl ten pes celý?“ A teď jsem tu otázku položil těm studentům: „No, jistě, tak byl celý.“ Já jsem říkal: „Můžete to nějak zdůvodnit?“ – „No, ano, měl všechny čtyři nohy, ocas, hlavu měl, oči, nebyl slepý, nevypadalo to, že by prostě...“ Tak jsem říkal: „No, a co myslíte, když ten pes byl štěně, byl to ten pes taky?“ Říkají: „Jo, to byl.“ Já jsem

říkal: „No, ale to štěně tady nebylo. Tak on nebyl celý. Celý pes je přece od té chvíle, kdy se narodí, až do té chvíle, kdy uhyne. To je celý pes. Tady byl jenom ten dnešní pes, dokonce jenom pes té chvíle, kterou použil k tomu, že sem vběhl a pak zase vyběhl.“ Tak samozřejmě ten pes je tam nahodilý, ale tenkrát se to stalo takovou slavnou záležitostí, že když jsem o tom takhle mluvil, tak najednou zaštěkal pes paní vrátné na filosofické fakultě tak hlasitě, že to všichni slyšeli a vypukli v řehot. Takže samozřejmě od té doby si to všichni pamatovali. Já jsem toho využíval a ptal jsem se jich při zkouškách, jak to s tím psem je. Oni si všichni na to pamatovali. A mně se nestalo, že by to někdo dovedl pořádně vyložit.

O velkých omylech

Cokoliv člověk potřebuje, tak téměř cokoliv získá na internetu, ale jsou věci, které vám dneska neporadí nikdo. Vy už to nahráváte zase? Ne. Třeba zajímavé je, když byste chtěli se trochu orientovat ve filosofických termínech, tak to vám ta technika vlastně znemožní. Tam si třeba dejte otázku „pravda“. Tam máte ty nejjednodušší, nejprimitivnější odpovědi na to, přitom vám tam nikde nevyloží to nejdůležitější, co je, totiž jaký význam to slovo mělo ve starém Řecku, u kterých filosofů, jak se měnilo pojetí pravdy po Platónovi, po Aristotelovi, jak to vypadalo za středověku u jednotlivých myslitelů, jak to je u nových myslitelů. A tam najednou zjistíte, že to, co vám internet nabídne, že jsou takové opožděné formule a myšlenky, pseudomyšlenky toho období toho pozitivismu, kdy ještě pozitivismus vypadal jako progresivní myšlení, progresivní filosofie, a ono to všechno už není vůbec pravda a neuvede vás to do té skutečné filosofické problematiky současnosti. Čili opravdu ten internet je spolehlivý, pokud jde o fakticitu takového historického typu. Když potřebujete nějaké údaje o narození a smrti, o době vládnutí toho či onoho krále, tohle vám všechno tyhle informace tam dá. Ale myslet pořádně, natož filosoficky myslet, vás internet nenaučí. Takže po mém soudu to je perspektiva celé řady oborů a mezi jiným také filosofie, že bez těch vysokých škol, bez těch kateder filosofie, ústavů filosofie, bez těch velkých filosofů, kteří vám teprve otevrou tu cestu, ten pohled vůbec jenom, nejenom cestu, ale už ten pohled na ty staré myslitele, kteří když jim porozumíte, tak najednou přestanou být staří. Ona je to taková zvláštní věc, že ve vědách všechny poznatky stárnou. Ve filosofii to je nějak jinak. Samozřejmě tam také některé věci už jsou naprosto pasé a už nikdo to nedrží. Jenomže porozumět, proč to ten filosof tehdy vymyslel, je strašně důležité. Vy se bez toho neobejdete. Vy musíte rozumět i těm omylům té minulé doby, protože jinak neporozumíte svým vlastním omylům, vy je ani nerozpoznáte. To je taková zvláštnost. Není to má formulace, říkají to jiní a já jsem se to naučil zejména od jednoho anglického filosofa, který říkal, že vlastně nejslavnější nesmysl v dějinách vymyslel Parmenidův žák Zénón. Všichni už tenkrát věděli, že to je nesmysl. A dodnes všichni se pokoušejí ho vyvrátit. Takže z toho vyplývá, že vlastně takovou nejvyšší metou dneska velkého filosofa je vymyslet jako první v dějinách nějaký obrovský nesmysl, který dá přemýšlet ještě stovkám let budoucích filosofů, jak se s tím vypořádat. To, že to na první pohled vypadá jako nesmysl, na to může dát obyčejný člověk, ale nemůže na to dát filosof. Filosof vlastně nikdy neví, jestli je to tak opravdu velký nesmysl nebo ne. Když je to velký nesmysl a je to poprvé v dějinách. To se musí pak prověřovat generace, někdy staletí. Víte, a třeba ten Zénón, tak to už je 2500 let, víc než 2500 let, a pořád nemáme pojmový aparát, kterým bychom mohli chytit toho Zénóna a říci mu, kde udělal chybu. My můžeme doložit, že to není pravda, jak to říkal. Jenomže to pro filosofa nic neznamená, protože ono se může kdykoliv stát v příštích generacích, nebo v příštích staletích se ukáže, že jenom se to jevílo jako chyba a že to vlastně chyba nebyla. My nikdy nevíme přesně a definitivně, jestli nějaké velké pravdy vydrží ještě, anebo nějaké velké nesmysly se nestanou pravdami. Bohužel když se to takhle řekne, tak spousta lidí řekne: „Takže ono to je všechno jedno.“ Ono to jedno není, protože ono to není zcela záležitost svévole a libovůle. Jenom ta jistota tam chybí. Ale to jenom v těch velkých věcech. V těch drobných věcech, tam už je to mnohokrát prověřeno. A zase myslet si, že můžu o čemkoliv říkat cokoliv, to by bylo zneužití té připomínky, že je zapotřebí ke všemu se chovat kriticky.